

ความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรมและภาวะผู้นำของนิสิตเภสัชศาสตร์ ผลจากระบวนการเรียนการสอนและการบูรณาการในสถาบัน

Student's Professionalism and Leadership Influenced by Pharmacy Education and Institutional Socialization

ชนัดดา พลอยเลื่อมแสง (Chanuttha Ploylearmsang) *

พุฒิพงศ์ สัตยวงศ์ทิพย์ (Bhuddhipong Satayavongthip) *

ศิริตรี สุทธจิตต์ (Siritree Suttajit) *

สมศักดิ์ อาภาศรีทองสกุล (Somsak Arpasrithongsakul) *

* คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (Faculty of Pharmacy, Mahasarakham University)

บทคัดย่อ

ความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรมและภาวะความเป็นผู้นำ เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้ประกอบการวิชาชีพเภสัชกรรม งานวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบภาคตัดขวาง ทำการศึกษาในระยะเวลา 1 ปี เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือนิสิตเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามทุกคนในการศึกษาภาคต้น ปีการศึกษา 2548 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของการเรียนการสอนด้านเภสัชศาสตร์ ประสบการณ์ร่วมกับสถาบันการศึกษาหรือการบูรณาการความรู้และสังคมขณะเรียนในสถาบัน ต่อความเป็นวิชาชีพและภาวะความเป็นผู้นำของนิสิตเภสัชศาสตร์ ข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สมการพหุคูณถอย

ผลการศึกษาในนิสิตเภสัชศาสตร์ 311 คน จากทั้งหมด 400 คน (ร้อยละ 77.8) พบว่าปัจจัยสำคัญที่สามารถอธิบายถึงความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรมของนิสิต คือ การบูรณาการความรู้และสังคมขณะเรียนในสถาบัน คือ การพัฒนาองค์ความรู้ขณะเรียน ($\beta=0.351$, $p<0.0001$) ภาวะผู้นำในด้านการจัดการอารมณ์ของตนเอง ($\beta=0.165$, $p=0.002$) และความพึงพอใจในวิชาชีพเภสัชกรรม ($\beta=0.157$, $p=0.007$) โดยสามารถอธิบายความเป็นวิชาชีพได้ร้อยละ 31.2 ขณะที่ปัจจัยสำคัญที่อธิบายภาวะความเป็นผู้นำของนิสิต คือ การพัฒนาองค์ความรู้ขณะเรียน ($\beta=0.189$, $p=0.003$) อาจารย์ผู้สอน ($\beta=0.148$, $p=0.008$) และความเป็นวิชาชีพด้านความเชื่อต่อการอุทิศตนและภาคภูมิใจในวิชาชีพ ($\beta=0.154$, $p=0.016$) โดยปัจจัยทั้ง 3 ประการสามารถอธิบายภาวะความเป็นผู้นำของนิสิตเภสัชศาสตร์ได้ร้อยละ 14.7

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรมและภาวะความเป็นผู้นำนิสิต คือ การเรียนการสอน และการบูรณาการความรู้และสังคมขณะเรียน ทั้งการพัฒนาองค์ความรู้ อาจารย์ผู้สอน

* ผู้เขียนที่สามารถติดต่อได้ : โทรศัพท์ 043-754360

Corresponding author : 043-754360, E-mail : cntploy@yahoo.com

และการให้เวลามากขึ้นเรียนกับนิสิต เพื่อนร่วมสถาบัน และการทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร ดังนั้นแนวทางส่งเสริมความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรม และภาวะผู้นำ ต้องทำการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมในสถาบัน และส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการความรู้และสังคมขณะเรียนในสถาบันแก่นิสิตให้มากที่สุด *

คำสำคัญ: ความเป็นวิชาชีพ ภาวะผู้นำ การศึกษาเภสัชศาสตร์ การบูรณาการในสถาบัน นิสิตเภสัชศาสตร์

Abstract

Professionalism and leadership are crucial factors for being a good pharmacy practitioner. In the academic year of 2005, Pharmacy students of Mahasarakham University (MSU) were surveyed using a one-year analytical cross-sectional study. The objectives were to examine the effects of pharmacy education and institutional socialization on students' professionalism and leadership. Overall, 400 pharmacy students from all six years of the course were selected to receive the self-administered questionnaire. Effects of pharmacy education and institutional socialization on professionalism and leadership were analyzed using multiple regression.

A total of 311 (77.8%) usable questionnaires were returned for analysis. Significant factors affecting professionalism were students' academic development through their institutional experience and their socialization ($\beta=0.351$, $p<0.0001$), their leadership as an aspect of emotional control ($\beta=0.165$, $p=0.002$), and their pride in the pharmacy profession ($\beta=0.157$, $p=0.007$). These variables accounted for 31.2% of the variance in professionalism. In terms of students' leadership, their academic development from institutional experience and socialization showed the highest effect on the professionalism ($\beta=0.189$, $p=0.003$). The pharmacy lecturers ($\beta=0.148$, $p=0.008$) and the students' professional sense of calling ($\beta=0.154$, $p=0.016$) also showed effects on students' leadership. These three variables accounted for 14.7% of the variance in students' leadership.

It was concluded that students' professionalism and leadership were associated with their institutional experiences and socialization. Lecturers, friends, academic development, attitude to the profession, and the institutional environments were also important factors for developing and enhancing students' professionalism and leadership. Pharmacy schools should take account of these factors and use them as the resources for setting their future strategic plans.

Keywords: professionalism, leadership, pharmacy education, institutional socialization, pharmacy student

บทนำ

ความเป็นวิชาชีพ (Professionalism) คือ คุณลักษณะที่ผู้ประกอบวิชาชีพพึงมีและพึงปฏิบัติ และเป็นปัจจัยสำคัญที่ประชาชนและสังคมสามารถรับรู้และสามารถแยกความแตกต่างระหว่างอาชีพและวิชาชีพได้ ระบบการศึกษาทางด้านวิชาชีพสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็น แพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ หรือเภสัชศาสตร์ของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในยุโรปและอเมริกาได้ให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาชีพ และความเป็นผู้นำอย่างมาก โดยองค์การภาคการศึกษาของแต่ละวิชาชีพได้ระบุนิยาม ลักษณะ และองค์ประกอบของความเป็นวิชาชีพ รวมทั้งลักษณะความเป็นผู้นำ (Leadership) เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ชี้วัดมาตรฐาน (Key indicator) ในการสร้างและพัฒนาบัณฑิตที่พึงประสงค์ (American Board of Internal Medicine, 1995) (AACP, 2001) (Desired graduates) ผ่านกระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการทางสังคมที่หล่อหลอมให้เกิดความเป็นวิชาชีพ (Professional socialization) และใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพสถานศึกษา (Accreditation criteria) (Larkin et al, 2002)

ทางด้านเภสัชศาสตร์ The American Pharmaceutical Association ร่วมกับ The American Association of College of Pharmacy (2000) ได้ให้คำนิยามของความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรมคือ คุณลักษณะที่สำคัญอันแสดงว่าเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ และได้เสนอให้มีการวัดความเป็นวิชาชีพตั้งแต่ขั้นตอนการรับนักศึกษาเข้าสถาบัน (Admission) และเสนอให้เป็นตัวชี้วัดผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนการสอน (Educational outcome) และเป็นเกณฑ์ในการพัฒนาแหล่งฝึก (Preceptor) สำหรับประเทศไทย การสำรวจในปี พ.ศ. 2541 โดย พร เพ็ญ เปรมโยธิน และคณะ ถึงคุณลักษณะของ

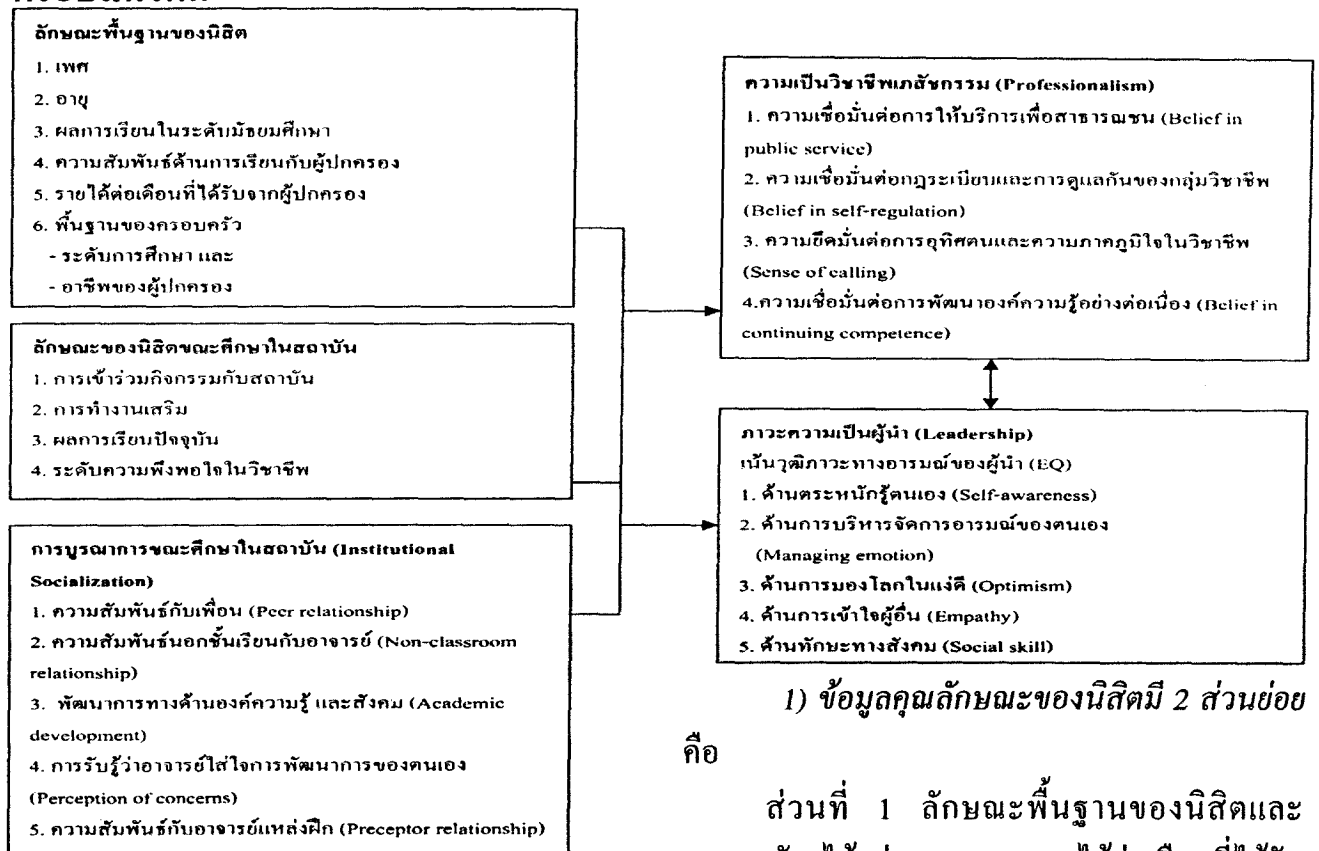
เภสัชกรที่ต้องการในสาขาต่างๆ ได้แก่ โรงพยาบาล เภสัชกรรมชุมชน เภสัชอุตสาหกรรม เภสัชสาธารณสุขและคุ้มครองผู้บริโภค และการตลาด พบว่าคุณลักษณะสำคัญคือมีความเป็นวิชาชีพ และความเป็นผู้นำ ดังจะเห็นว่าคุณลักษณะทั้งสองมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่ออนาคตของวิชาชีพเภสัชกรรม จึงควรได้รับการปลูกฝัง พัฒนา และส่งเสริมจากระบบการศึกษาเป็นสำคัญ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่ง ประเมินผลของกระบวนการเรียนการสอน และผลของปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยภายในตัวนิสิต (Internal factors) และปัจจัยจากการบูรณาการในสถาบัน (Institutional socialization) ต่อความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรมและภาวะความผู้นำของนิสิต เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ของนิสิตภายในคณะเภสัชศาสตร์ให้ดียิ่งขึ้น และเพื่อให้เกิดรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือได้ผลลัพธ์สำคัญคือ บัณฑิตที่มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการเรียนการสอนด้านเภสัชศาสตร์ต่อความเป็นวิชาชีพและลักษณะความเป็นผู้นำของนิสิตเภสัชศาสตร์
2. เพื่อศึกษาผลของการบูรณาการความรู้และสังคมขณะเรียนในสถาบัน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อความเป็นวิชาชีพและลักษณะความเป็นผู้นำของนิสิตเภสัชศาสตร์

กรอบแนวคิด

1) ข้อมูลคุณลักษณะของนิสิตมี 2 ส่วนย่อย

คือ

ส่วนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานของนิสิตและครอบครัว ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ต่อเดือนที่ได้รับจากผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ด้านการเรียนระหว่างผู้ปกครองและนิสิต ผลการเรียนในระดับมัธยมศึกษา

ส่วนที่ 2 ลักษณะส่วนตัวของนิสิตขณะเรียนในสถาบัน ได้แก่ การเข้าร่วมทำกิจกรรมกับสถาบัน การทำงานเสริมเพื่อหาทุนการศึกษา ผลการเรียน และระดับความพึงพอใจในวิชาชีพเภสัชกรรม (คะแนนตั้งแต่ ไม่พึงพอใจ-พึงพอใจมากที่สุด, 0-100 คะแนน)

2) แบบวัดประสบการณ์ร่วมกับสถาบันการศึกษา (Institutional socialization) หรือการบูรณาการความรู้ และสังคมขณะเรียนในสถาบัน (Social and academic integration, socialization) จำนวน 30 ข้อ โดยพัฒนาจากการศึกษาของ Tinto (1975) ซึ่งมี 5 ด้านที่สำคัญ คือ

1. ความสัมพันธ์กับเพื่อน (Peer relationship) จำนวน 6 ข้อ

รูปแบบงานวิจัย

การวิจัยเชิงวิเคราะห์ แบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional analytical research) โดยการใช้แบบสอบถามประเมินความเป็นวิชาชีพ และความเป็นผู้นำในนิสิตนักศึกษาเภสัชศาสตร์ ที่ลงทะเบียนเรียน ในภาคต้น ประจำปีการศึกษา 2548 ระหว่าง 1 มิถุนายน 2548 - 31 ธันวาคม 2548

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ นิสิตเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 6 ในหลักสูตร เภสัชศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 6 ปี ของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 400 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญคือ

2. ความสัมพันธ์นอกชั้นเรียนกับอาจารย์ (Non-classroom relationship) จำนวน 5 ข้อ

3. พัฒนาการทางด้านองค์ความรู้ และสังคม (Academic development) จำนวน 9 ข้อ

4. การรับรู้ที่อาจารย์ใส่ใจในการพัฒนาการของตนเอง (Perception of concerns) จำนวน 5 ข้อ

5. ความสัมพันธ์กับอาจารย์แหล่งฝึก ฝึกทักษะเชิงปฏิบัติด้านวิชาชีพ (Preceptor relationship) จำนวน 5 ข้อ

แบบวัดมีลักษณะแบบ Likert scale 5 อันดับ คือ (1) ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (2) ไม่เห็นด้วย (3) ไม่แน่ใจ (4) เห็นด้วย และ (5) เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3) แบบวัดความเป็นวิชาชีพหรือคุณลักษณะ แสดงความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรม (Pharmacy professionalism) พัฒนาจากแบบวัดของ Hall(1968), Snizek(1972) และ Schack and Hepler(1979) จำนวน 23 ข้อ แบ่งเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ความเชื่อมั่นต่อการให้บริการเพื่อสาธารณชน (Belief in public service) จำนวน 6 ข้อ

2. ความเชื่อมั่นต่อกฎระเบียบและการดูแลกันของกลุ่มวิชาชีพ (Belief in self-regulation) จำนวน 5 ข้อ

3. ความยึดมั่นต่อการอุทิศตนและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ (Sense of calling) จำนวน 6 ข้อ

4. ความเชื่อมั่นต่อการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง (Belief in continuing competence) จำนวน 6 ข้อ

4) แบบวัดภาวะความเป็นผู้นำ ที่เน้นการพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์ของนิสิตเพื่อให้เป็นผู้นำที่ดี จำนวน 25 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านตระหนักรู้ตนเอง (Self-awareness) จำนวน 5 ข้อ

2. ด้านการบริหารจัดการอารมณ์ของตนเอง (Managing emotion) จำนวน 5 ข้อ

3. ด้านการมองโลกในแง่ดี (Optimism) จำนวน 5 ข้อ

4. ด้านการเข้าใจผู้อื่น (Empathy) จำนวน 5 ข้อ

5. ด้านทักษะทางสังคม (Social skill) จำนวน 5 ข้อ

แบบวัด 3) - 5) มีลักษณะแบบ Likert scale 5 อันดับ คือ (1) ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (2) ไม่เห็นด้วย (3) ไม่แน่ใจ (4) เห็นด้วย และ (5) เห็นด้วยอย่างยิ่ง และมีคำถามเชิงบวกและเชิงลบเพื่อลดปัญหาเกี่ยวกับความตั้งใจในการตอบคำถามของผู้ตอบแบบสอบถาม และเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูล

การตรวจสอบเครื่องมือ

แบบวัดทั้ง 4 ส่วนได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาชีพเภสัชกรรม จำนวน 5 ท่าน และผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเชิงโครงสร้าง (Construct validity) และความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือ จากการทำการวิจัยเบื้องต้น ในนิสิตนักศึกษาจากสถาบันอื่นจำนวน 48 คน ผลการตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ (Internal Consistency Reliability) พบว่าให้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าครอนบัก ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แสดงว่าเครื่องมือมีความเที่ยงดี รายละเอียดผลการตรวจสอบแต่ละส่วน มีดังนี้

แบบวัด	Cronbach's coefficient
ความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรม	0.7673
การบูรณาการขณะอยู่ในสถาบัน	0.8574
ภาวะความเป็นผู้นำ	0.7592

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้จัดการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลลักษณะพื้นฐานของนิสิต และลักษณะส่วนตัวขณะเรียนในสถาบัน ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่ากลาง
2. การศึกษาหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นวิชาชีพเกษตรกรรม และภาวะความเป็นผู้นำ โดยใช้สถิติพหุคูณดอย (Multiple regression)

ผลการวิจัย

ลักษณะทั่วไปของนิสิตเกษตรศาสตร์

จากตารางที่ 1 แสดงลักษณะทั่วไปของนิสิตเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีการศึกษา 2548 พบว่านิสิตส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 71.7) โดยมีสัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าในทุกชั้นปี ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 76.8) รองลงมาคือภาคเหนือ และภาคกลาง (ร้อยละ 8.0 และร้อยละ 7.7 ตามลำดับ) นิสิตส่วนใหญ่ไม่ทำงานเพื่อหาทุนการศึกษา (ร้อยละ 89.4) โดยชั้นปีที่มีสัดส่วนการทำงานพิเศษมากที่สุดคือ นิสิตชั้นปีที่ 6 (ร้อยละ 22.2) ขณะที่ชั้นปีที่ทำงานพิเศษน้อยที่สุดคือ ชั้นปีที่ 1 (ร้อยละ 4.4) สำหรับระดับการศึกษาของบิดาและมารดา พบว่าอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด (ร้อยละ 45.3 และร้อยละ 49.2 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาอาชีพของบิดาและมารดาของนิสิต พบว่าส่วนใหญ่ทำงานรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 61.1 และร้อยละ 48.2 ตามลำดับ) รองลงมาบิดาและมารดาทำธุรกิจหรือค้าขาย (ร้อยละ 17.4 และร้อยละ 21.2 ตามลำดับ) เมื่อถามนิสิตถึงผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการเลือกเรียนเกษตรศาสตร์ พบว่า 2 อันดับที่สำคัญคือ

เลือกด้วยตัวเองและผู้ปกครองมีผลต่อการตัดสินใจเลือก (ร้อยละ 49.2 และ 44.1 ตามลำดับ) สำหรับการร่วมทำกิจกรรมกับมหาวิทยาลัยและคณะเกษตรศาสตร์พบว่า ส่วนใหญ่ทำกิจกรรมร่วมกับมหาวิทยาลัย (ร้อยละ 95.5) โดยทำอย่างสม่ำเสมอและทำบ้างเป็นบางครั้ง ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 49.8 และร้อยละ 45.7 ตามลำดับ) สำหรับระดับความพึงพอใจต่อวิชาชีพเกษตรกรรมของนิสิตแต่ละชั้นปี พบว่า ในภาพรวมนิสิตมีความพึงพอใจในวิชาชีพระดับสูง หรือมากกว่า 90 คะแนน (ค่าเฉลี่ย 90.56 คะแนน) นิสิตชั้นปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจสูงที่สุดคือ 94.2 คะแนน ขณะที่ชั้นปีที่ 5 มีค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจในวิชาชีพน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 85.12 คะแนน)

ลักษณะความเป็นวิชาชีพเกษตรกรรม และภาวะความเป็นผู้นำของนิสิต

ตารางที่ 2 แสดงถึงลักษณะความเป็นวิชาชีพของนิสิตเกษตรศาสตร์แต่ละชั้นปีพบว่าชั้นปีที่ 6 มีคะแนนความเป็นวิชาชีพสูงที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 80.67) ขณะที่ชั้นปีที่ 3 มีคะแนนความเป็นวิชาชีพน้อยที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 76.44) โดยนิสิตปีที่ 3 มีคะแนนน้อยกว่าชั้นปีที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) เมื่อพิจารณาเป็นรายมิติ พบว่านิสิตชั้นปีที่ 6 มีคะแนนในเรื่องการให้บริการเพื่อสาธารณชนสูงที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 22.11) รองลงมาคือนิสิตชั้นปีที่ 4 (คะแนนเฉลี่ย 21.64) มิติด้านการดูแลกันในกลุ่มวิชาชีพ และการอุทิศตนและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ พบว่านิสิตชั้นปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด (คะแนนเฉลี่ย 15.82 และ 22.75) ขณะที่นิสิตชั้นปีที่ 5 มีคะแนนต่ำสุด (คะแนนเฉลี่ย 14.02 และ 20.98) สำหรับมิติด้านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง พบว่านิสิตชั้นปีที่ 6 คะแนนสูงสุด (คะแนนเฉลี่ย 21.22) รองลงมาคือ นิสิตชั้นปีที่ 4

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไปของนิสิตเภสัชศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2548

ลักษณะ	ชั้นปี 1 (N=91)		ชั้นปี 2 (N=63)		ชั้นปี 3 (N=54)		ชั้นปี 4 (N=45)		ชั้นปี 5 (N=49)		ชั้นปี 6 (N=9)		รวม (N=311)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ														
ชาย	31	34.1	16	25.4	9	16.7	16	35.6	14	28.6	2	22.2	88	28.3
หญิง	60	65.9	47	74.6	45	83.3	29	64.4	35	71.4	7	77.8	223	71.7
การทำงานพิเศษเป็นทุนการศึกษา														
ทำ	4	4.4	8	12.7	4	7.4	7	15.6	8	16.3	2	22.2	33	10.6
ไม่ทำ	87	95.6	55	87.3	50	92.6	38	84.4	41	83.7	7	77.8	278	89.4
บุคคลที่มีผลเลือเรียนเภสัชศาสตร์														
ผู้ปกครอง	32	35.2	33	52.4	25	46.3	22	48.9	23	46.9	2	22.2	137	44.1
ญาติ	3	3.3	1	1.6	2	3.7	0	0	2	4.1	0	0	8	2.6
พี่น้อง	1	1.1	0	0	0	0	0	0	1	2.0	0	0	2	0.6
เพื่อน	0	0	0	0	0	0	1	2.2	2	4.1	0	0	3	1.0
เลือกด้วยตนเอง	53	58.2	29	46.0	26	48.1	21	46.7	17	34.7	7	77.8	153	49.2
อื่นๆ (เช่น ครูแนะแนว)	1	1.1	0	0	0	0	0	0	1	2.0	0	0	2	0.6
การทำกิจกรรมร่วมกับสถาบัน														
ร่วมทำอย่างสม่ำเสมอ	50	54.9	38	60.3	20	37.0	22	48.9	18	36.7	7	77.8	155	49.8
ร่วมทำเป็นบางครั้ง	34	37.4	23	36.5	31	57.4	23	51.1	29	59.2	2	22.2	142	45.7

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไปของนิสิตเภสัชศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2548 (ต่อ)

ลักษณะ	ชั้นปี 1 (N=91)		ชั้นปี 2 (N=63)		ชั้นปี 3 (N=54)		ชั้นปี 4 (N=45)		ชั้นปี 5 (N=49)		ชั้นปี 6 (N=9)		รวม (N=311)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยกทำ	3	3.3	0	0	1	1.9	0	0	2	4.1	0	0	6	1.9
ระดับความพึงพอใจในวิชาชีพ (คะแนน 0-100)														
มากกว่า 80 คะแนน	71	78.0	55	87.3	36	66.7	32	71.1	31	63.3	8	88.9	233	74.9
71 – 80 คะแนน	13	14.3	5	7.9	14	25.9	10	22.2	9	18.4	1	11.1	52	16.7
61 – 70 คะแนน	3	3.3	1	1.6	4	7.4	1	2.2	4	8.2	0	0.0	13	4.2
51 – 60 คะแนน	1	1.1	1	1.6	0	0.0	2	4.4	0	0.0	0	0.0	4	1.3
น้อยกว่า 51 คะแนน	3	3.3	1	1.6	0	0.0	0	0.0	5	10.2	0	0.0	9	2.9
คะแนนเฉลี่ย (SD)	90.83 (15.68)		93.94 (10.95)		90.57 (10.26)		90.47 (10.86)		85.12 (16.51)		94.2 (7.51)		90.56 (13.77)	

ตารางที่ 2 ลักษณะความเป็นวิชาชีพของนิสิตเภสัชศาสตร์ (n=311)

ความเป็นวิชาชีพ *	ชั้นปี 1 (n=91)		ชั้นปี 2 (n=63)		ชั้นปี 3 (n=54)		ชั้นปี 4 (n=45)		ชั้นปี 5 (n=49)		ชั้นปี 6 (n=9)	
	mean	SD	mean	SD	mean	SD	mean	SD	mean	SD	mean	SD
การให้บริการเพื่อสาธารณชน (30 คะแนน)	21.39 ^a	2.05	21.31	2.05	21.09	1.94	21.64	2.20	21.29	1.78	22.11	1.05
การดูแลกันของกลุ่มวิชาชีพ (25 คะแนน)	15.82	3.27	15.10	2.69	14.49	2.99	14.19	3.13	14.02	2.29	14.67	3.54
การอุทิศตนและความ ภาคภูมิใจในวิชาชีพ (30 คะแนน)	22.75	3.56	22.57	3.04	21.81	2.75	21.73	3.14	20.98	3.84	22.67	2.83
การพัฒนาองค์ความรู้อย่าง ต่อเนื่อง (30 คะแนน)	20.00	2.26	19.52	2.82	19.02	2.61	20.56	2.83	20.15	2.88	21.22	2.05
ความเป็นวิชาชีพรวม (115 คะแนน)	79.96	5.80	78.51	5.44	76.44	5.74	78.04	6.24	76.51	5.53	80.67	7.30

* ทำการควบคุมตัวแปร ได้แก่ เพศ และผู้ที่มิอทธิพลต่อการเลือกคณะเภสัชศาสตร์ โดยใช้สถิติ MANOVA

* ชั้นปีที่ 1 มีคะแนนการให้บริการเพื่อสาธารณชนมากกว่าชั้นปีที่ 3 และ 5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จาก Scheffe test

(คะแนนเฉลี่ย 20.56)

ตารางที่ 3 แสดงลักษณะภาวะความเป็นผู้นำของนิสิตเภสัชศาสตร์ พบว่าชั้นปีที่ 6 มีคะแนนความเป็นผู้นำสูงที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 75.89) รองลงมาก็คือชั้นปีที่ 1 (คะแนนเฉลี่ย 74.60) โดย

เฉพาะในด้านการเข้าใจผู้อื่น ความเป็นผู้นำด้านการมองโลกในแง่ดี เป็นด้านที่ทุกชั้นปีมีคะแนนน้อยกว่าในด้านอื่นๆ เมื่อพิจารณาความแตกต่างพบว่า ชั้นปีที่ 1 มีคะแนนการมองโลกในแง่ดีมากกว่าชั้นปีที่ 5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จาก Scheffe test

ตารางที่ 3 ลักษณะภาวะความเป็นผู้นำของนิสิตเภสัชศาสตร์ (n=311)

ความเป็นวิชาชีพ *	ชั้นปี 1 (n=91)		ชั้นปี 2 (n=63)		ชั้นปี 3 (n=54)		ชั้นปี 4 (n=45)		ชั้นปี 5 (n=49)		ชั้นปี 6 (n=9)	
	mean	SD	mean	SD	mean	SD	mean	SD	mean	SD	mean	SD
การให้บริการเพื่อสาธารณชน (30 คะแนน)	21.39 ^a	2.05	21.31	2.05	21.09	1.94	21.64	2.20	21.29	1.78	22.11	1.05
การดูแลกันของกลุ่มวิชาชีพ (25 คะแนน)	15.82	3.27	15.10	2.69	14.49	2.99	14.19	3.13	14.02	2.29	14.67	3.54
การอุทิศตนและความ ภาคภูมิใจในวิชาชีพ (30 คะแนน)	22.75	3.56	22.57	3.04	21.81	2.75	21.73	3.14	20.98	3.84	22.67	2.83
การพัฒนาองค์ความรู้อย่าง ต่อเนื่อง (30 คะแนน)	20.00	2.26	19.52	2.82	19.02	2.61	20.56	2.83	20.15	2.88	21.22	2.05
ความเป็นวิชาชีพรวม (115 คะแนน)	79.96	5.80	78.51	5.44	76.44	5.74	78.04	6.24	76.51	5.53	80.67	7.30

* ทำการควบคุมตัวแปร ได้แก่ เพศ และผู้ที่มิอทธิพลต่อการเลือกคณะเภสัชศาสตร์ โดยใช้สถิติ MANOVA

* ชั้นปีที่ 1 มีคะแนนการให้บริการเพื่อสาธารณชนมากกว่าชั้นปีที่ 3 และ 5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จาก Scheffe test

($p < 0.05$) ดังรายละเอียดตามตาราง

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเป็นวิชาชีพและ ภาวะผู้นำของนิสิตเภสัชศาสตร์

1. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเป็นวิชาชีพ

ในภาพรวมของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความเป็นวิชาชีพของนิสิต ปัจจัยเชิงบวกที่มีความสัมพันธ์สูงได้แก่ การพัฒนาองค์ความรู้ระหว่างที่นิสิตอยู่ในสถาบัน ($\beta = 0.351$, $R^2_{\text{adjusted}} = 0.231$) ความภาคภูมิใจในวิชาชีพ และการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ตามลำดับ (ตาราง 4)

ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นวิชาชีพ แต่ส่งผลในเชิงลบ ได้แก่ รายได้ต่อเดือนที่เพิ่มขึ้นของนิสิตที่ได้รับจากผู้ปกครอง และ อายุที่เพิ่มขึ้นของนิสิต ทั้งนี้ สามารถเขียนเป็นสมการทำนายระดับความเป็นวิชาชีพของนิสิตเภสัชศาสตร์ ได้ดังสมการต่อไปนี้ (American Board of Internal Medicine, 1995) ระดับความเป็นวิชาชีพ = 0.351 (การพัฒนาองค์ความรู้ของนิสิต) + 0.157 (ระดับระดับความพึงพอใจในวิชาชีพ) + 0.165 (การจัดการอารมณ์ของตนเอง) - 0.136 (รายได้ต่อเดือน) - 0.113 (อายุ) และสมการนี้ สามารถอธิบายระดับความเป็นวิชาชีพได้ (R^2) = 31.2% รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับของความเป็นวิชาชีพ (Professionalism) ของนิสิตเภสัชศาสตร์

ปัจจัย	Standardized coefficients Beta	Adjusted R^2	R^2 Change	SE	p-value
1 การพัฒนาองค์ความรู้ของนิสิตระหว่างอยู่ในสถาบัน	0.351	0.231	0.234	5.237	< 0.001
2 ระดับความพึงพอใจในวิชาชีพ	0.157	0.253	0.025	5.161	0.007
3 การจัดการอารมณ์ของตนเอง	0.165	0.276	0.025	5.083	0.002
4 รายได้ต่อเดือน	- 0.136	0.289	0.016	5.036	0.009
5 อายุ	- 0.113	0.299	0.012	5.001	0.029

$$R^2 = 31.2\%$$

2. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะความเป็นผู้นำของนิสิตเภสัชศาสตร์

การพัฒนาองค์ความรู้ของนิสิตระหว่างที่ศึกษาอยู่ในสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการหรือสังคม เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะความเป็นผู้นำของนิสิตเภสัชศาสตร์ นอกจากนี้ อาจารย์ และการอุทิศตนและความภาคภูมิใจในวิชาชีพยังเป็นปัจจัยส่งเสริมภาวะความเป็นผู้นำของนิสิตด้วยเช่นกัน หากจะทำนายภาวะความเป็นผู้นำ

ของนิสิตเภสัชศาสตร์ สามารถใช้สมการต่อไปนี้

ภาวะความเป็นผู้นำ = 0.189 (การพัฒนาองค์ความรู้ของนิสิต) + 0.148 (อาจารย์) + 0.154 (การอุทิศตนและภาคภูมิใจในวิชาชีพ)

และสมการนี้สามารถอธิบายภาวะความเป็นผู้นำของนิสิตเภสัชศาสตร์ได้ (R^2) = 14.7% รายละเอียดแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะความเป็นผู้นำของนิสิตเภสัชศาสตร์

ปัจจัย	Standardized coefficients Beta	Adjusted R ²	R ² Change	SE	p-value
1 การพัฒนาองค์ความรู้	0.189	0.102	0.106	7.220	0.006
2 อาจารย์	0.148	0.123	0.024	7.118	0.018
3 การอุทิศตนและภาคภูมิใจวิชาชีพ	0.154	0.138	0.018	7.024	0.019

R² = 14.7%

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรมและภาวะความเป็นผู้นำนิสิตมีความสัมพันธ์กันชัดเจน นิสิตที่มีภาวะผู้นำสูงจะมีระดับความเป็นวิชาชีพสูงและนิสิตที่มีความเป็นวิชาชีพสูงก็จะมีภาวะผู้นำสูงเช่นเดียวกัน การศึกษาให้ผลสอดคล้องการศึกษาทั้งในประเทศได้แก่ การศึกษาของ Lerkiatbundit (2000) และ Sooksriwongse และคณะ: (1994) และต่างประเทศ ได้แก่การศึกษาของ American Board of Internal Medicine (1995), AACP (2001), Larkin และคณะ(2002),APhA-ASP/AACP-COD task force (2000),Pascarella และ Terenzini(1991) รวมทั้ง Manesse และคณะ (1975) ที่พบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมทั้งความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรมและภาวะความเป็นผู้นำนิสิต คือ การบูรณาการความรู้และสังคมนะเรียนในสถาบัน ซึ่งสำคัญทั้ง การพัฒนาองค์ความรู้ อาจารย์ผู้สอนและการให้เวลานอกชั้นเรียนกับนิสิต เพื่อนร่วมสถาบัน และการทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรร่วมกับสถาบัน ดังนั้นแนวทางส่งเสริมความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรมและภาวะผู้นำ ต้องทำการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมในสถาบัน และส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการความรู้และสังคมนะเรียนในสถาบันแก่นิสิตให้มากที่สุดและ

จากผลการศึกษาสามารถวิเคราะห์หากกลยุทธ์

ที่นำไปสู่ความเป็นวิชาชีพและภาวะผู้นำในนิสิตได้ดังนี้

1. กำหนดให้ปรัชญาของหลักสูตรวัตถุประสงค์หลักสูตรและโครงสร้างรายวิชาในหลักสูตรสนับสนุนให้เกิดความเป็นวิชาชีพของนิสิตเภสัชศาสตร์
2. เน้นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้เห็นบทบาทของการปฏิบัติงานวิชาชีพ และเกิดความพึงพอใจในวิชาชีพ
3. การเรียนการสอนต้องกระตุ้นให้เกิดการคิดเชิงวิเคราะห์ให้แก่นิสิต
4. การปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความเป็นวิชาชีพผ่านการฝึกปฏิบัติ
5. การส่งเสริมให้แหล่งฝึกปฏิบัติงานทางวิชาชีพมีมาตรฐาน เป็นแบบอย่างให้นิสิตได้เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ และช่วยสร้างสรรค์ความเป็นวิชาชีพให้แก่นิสิต
6. การมีบุคลากรคณะที่เป็นแบบอย่างที่ดีสร้างความมุ่งมั่นและความภาคภูมิใจ
7. การมีกิจกรรมและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ
8. การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัลหรือประกาศเกียรติคุณยกย่องแก่นิสิตที่มีผลการเรียนดีและมีผลงานทางวิชาการโดดเด่นโดยเฉพาะความสามารถในบทบาทวิชาชีพ
9. การส่งเสริมให้อาจารย์และนิสิตได้มี

โอกาสพบปะแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ประสบการณ์ ต่างๆ อย่างใกล้ชิด กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุน
อุดหนุนการวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปี พ.ศ. 2548

เอกสารอ้างอิง

พรเพ็ญ เปรมโยธิน, บังอร ศรีพานิชกุลชัย, สุวรรณ
ธีระวรพันธ์, วชิร คุณกิตติ. 2541. รายงาน
การวิจัย: กลยุทธ์และแนวทางการจัดการศึกษา
เภสัชศาสตร์สาขาต่างๆ ในสองทศวรรษหน้า.
กุมภาพันธ์ 2541.

American Board of Internal Medicine. 1995. Project
professionalism. www.abim.org. 1-41.
APhA-ASP/AACP-COD Task Force on
Professionalism. 2000. White paper on
pharmacy student professionalism. J. Am.
Pharm. Assoc. 40:96-102.

Gloria, A.M. & Ho, T.A. 2003. Environmental.
Social, and psychological experiences of
Asian American undergraduates: Examining
issues of academic persistence. J. Higher.
Educ. 68: 599-623.

Goleman. 2002. The New Leaders: transforming
the art of leadership into the science of
results.

Greenwood, E. 1957. Social work. 2:45.

Hall, R.H. 1968. Professionalization and
bureaucratization. Am. Soc. Rev. 33(1):
92-104

Hammer, D.P. 2000. Professional attitudes and
behaviors: the "A's and B's" of professionalism.
Am. J. Pharm. Educ. 64:455-464.

Larkin, G. L., Binder, L., Houry, D., Adam, J.
2002. Defining and evaluating professionalism:
a core competency for graduate emergency
medicine education. Acad. Emer. Med.
9(11):1249-1256.

Lerkiatbundit, S. 2000. Professionalism in Thai
pharmacy students. J. Soc Admin. Pharm.
17(1):51-58.

Pascarella, E.T. & Terenzini, P.T. 1991. How
college affects students. San Francisco:
Jossey-Bass.

Manesse, H.R., Stewart, J.E., Hall, R.H. 1975.
Inconsistent socialization and disillusionment:
the case of pharmacy. J. Am. Pharm. Assoc.
15: 616-21.

Schack, D.W., Hepler, C.D. 1979. Modification
of Hall's professionalism scale for use with
pharmacists. Am. J. Pharm. Educ. 43:
98-104.

Snizek, W.E. 1972. Hall's professionalism scale:
an empirical reassessment. Am. Soc. Rev.
37:109.

Sooksriwongse, C., Poonsub, S., and Khoasamang,
S. 1994. Attitude towards pharmacy
profession by pharmacy students. Mahidol
J. Pharm. Sci. 21: 68-76.

The American Association of College of Pharmacy.
2001. General educational outcomes. Am.
J.Pharm. Educ. 323.

The American Heritage Dictionary. 1985. The Free
Press. 719.

Tinto, V. 1975. Dropout from higher education:
A theoretical synthesis of recent research.
Rev.Ed.Res. 45:89-125.

Wilensky, H.L. 1964. The professionalization of
everyone. Am J. Soc. 70:137-146.